

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

Velferdsutvalgets betenkning over

Medlemsforslag omdannelse af Nordisk Institut for Odontolo- giske Materialer (NIOM) til samarbejdsorgan

1. Utvalgets forslag

Velferdsutvalget foreslår, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd,

å omdanne Nordisk institutt for Odontologiske Materialer (NIOM) til samarbejdsorgan med virke fra 1.1.2010 som beskrevet i ministerrådsforslaget B 264/velferd

2. Baggrund

Velferdsutvalget viser til utredningen "Alternativet NIOM AS som samarbejdsorgan under NMR – datterselskap under UniRand AS, Universitetet i Oslo som er gjennomført av Helse- og omsorgsdepartementet i Norge på vegne av NMR. Utredningen er datert 24.02. 2009.

3. Udvalgets synspunkter

I denne utredningen gjøres det grundig rede for alle forhold knyttet til en mulig omdannelse av NIOM fra en nordisk institusjon til et nordisk samarbejdsorgan fra januar 2010. Det gjelder såvel juridiske, arbeidsrettslige, organisatoriske som økonomiske forhold. Omdannelsen er et ledd i moderniseringen av strukturen i Nordisk Ministerråd (NMR). Det har skjedd flere endringer i institusjonsstrukturen i Nordisk Ministerråd, med ulike løsninger etter formålet med institusjonene.

Nordisk Institutt for Odontologiske Materialer (NIOM) har til oppgave å tilse at materialer og metoder som anvendes innefor tannpleien i Norden er sikre og hensiktsmessige for pasienter og tannlege-/pleiepersonale. NIOMs forsknings- og informasjonsvirksomhet baseres på vitenskapelig grunn som skal være praktisk anvendelig i klinisk øyemed.

Velferdsutvalget er kjent med at NIOM har sin virksomhet lokalisert til Oslo, Norge.

Velferdsutvalget ser at utredning analyserer alle forhold rundt en mulig omdannelse av NIOM til et selvstendig datterselskap under UniRand AS, Universitetet i Oslo. Utredningen redegjør for at en rekke tidligere forvaltningsorganer er i Norge omgjort til såkalte statsaksjeselskaper, og som eies 100 pst. av staten ved ett av departementene. Velferdsutvalget ser fordelene med den mulige synergien mellom UiO og tilknyttede selskaper gir samtidig effekter som gjensidig kompetanseutvikling og komplementering av nettverk. Utredningen peker på at aksjeselskapene får samtidig en nærhet til UiO som styrker deres faglige basis, profil og markedsføring.

Fordelene ved å omdanne NIOM til NIOM AS er i følge utredningen:

- Bortfall av 8-årsregelen underletter rekruttering og stabilitet for yngre forskere.
- NIOM vil kunne stå friere til å utvikle sin kjernevirksomhet som er forskning og informasjon om biomaterialer, uavhengig av politisk styring.
- Investeringer kan planlegges og gjennomføres uten politisk styring.
- NIOM kan dra fordel av felles utnyttelse av faglig kompetanse, apparatur og nettverk som UiO besitter:
 - Administrative fordeler kan utnyttes ved felles rutiner og personell.
 - Det kan hentes markedsmessige gevinster gjennom felles aktiviteter og felles informasjonsarbeid.

Når det gjelder ulemper og svakheter er følgende hovedpunkter påpekt i utredningen;

- Usikkerhet om framtidig basisfinansiering fra NMR,
- NIOM kan bli oppfattet som en ikke-nordisk institusjon.
- NIOM kan bli marginalisert i det nordiske samarbeidet.
- Kort kontraktsperiode kan skape usikkerhet hos de ansatte.

Velferdsutvalget ser at det også er vurdert andre tilknytningsformer som å omgjøre NIOM til en del av Nasjonalt folkehelseinstitutt eller underlegge det et fakultet ved Universitetet i Oslo. Samlet sett har man kommet fram til at det er mest fordelaktig å omgjøre NIOM til NIOM AS under UniRand AS. På denne måte blir NIOM et eget rettssubjekt, og de nordiske landene kan ha eierskap i NIOM AS. Velferdsutvalget støtter denne modellen for virksomheten til NIOM.

Etter omdannelsen skal virksomheten til NIOM AS framgå av rammekontrakten med NMR og av vedtektene. Velferdsutvalget støtter at Nordisk Ministerråd vil legge de samme føringer på hva som skal være oppgavene i selskapet, både den nordiske profilen og den faglige profilen, slik det er formulert i dagens struktur. Velferdsutvalget ser at innholdet i dagens vedtekter skal innarbeides i en 3-årskontrakt som innarbeides i en samarbeidsavtale og vedtekter som er i samsvar med reglene som gjelder for aksjeselskap etter aksjeloven.

Velferdsutvalget er kjent med at sosial- og helseministrene har lagt vekt på følgende forhold ved en mulig omdannelse av NIOM til NIOM AS;

- at NIOM skal drives videre med samme profil,
- at den nordiske profilen opprettholdes,
- at landene er sikret fortsatt innflytelse i styret av NIOM,
- at økonomiske vilkår er klarlagt for de første 3 årene,
- At det ikke blir en dyrere løsning for NMR.

Ved ministermøtet i juni 2009 i Reykjavik besluttet MR-S å omdanne NIOM til et samarbeidsorgan som datterselskap under UniRand AS ved

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Utredning

J.nr. 09-00224-1

Universitetet i Oslo med virkning fra januar 2010. Beslutningen ble godkjent av MR-SAM i september 2009.

Velferdsutvalget merker seg at beslutningen om å omdanne NIOM til et samarbeidsorgan er gjort på grunnlag av utredninger fra Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) i Norge i tett samarbeid med NMR og NIOM. Styret i NIOM har støttet denne omleggingen under forutsetning av at de nordiske landene er representert i styret.

Velferdsutvalget vil bemerke at ved lignende omorganiseringer vil utvalgsmedlemmene i Velferdsutvalget, bli dratt inn i prosessen på et tidlige stadium, før endringer er mer eller mindre vedtatt på ministernivå. Denne problematikken var også gjeldende ved dannelsen av blant annet NVC (Nordisk Velferdssenter) og ble påpekt også da.

Velferdsutvalget ser at NIOM i denne modellen er eiet av Norge, men styret er sammensatt av representanter fra alle nordiske land. Det er et overveiende flertall av de ansatte i NIOM som er norske. For å sikre den nordiske innflytelsen, mener Velferdsutvalget at det er formålstjenlig med et styre på minst 7 personer eller mer.

Velferdsutvalget anser at en 3-årskontrakt for en virksomhet som er så forskningsbasert er forholdsvis kort, og mener at kontraktstidens lengde bør vurderes etter første kontraktperiodes utløp.

Velferdsutvalget savner også en konkret samarbeidssammenheng mellom NIOM og NMR i framtiden, og håper at det vil bli gjennomført tiltak for å styrke forbindelsen hvis den oppleves som forvitret etter en tid i den nye samarbeidsmodellen.

Velferdsutvalget vil også oppfordre at den "nye NIOM" samarbeider med andre nordiske institusjoner i forhold til et folkehelseperspektiv, som NVC, NHV (Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap) og andre det er naturlig og samarbeide med.

4. Konklusjon

På bakgrunn av ovenstående foreslår Velferdsutvalget at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å omdanne Nordisk institutt for Odontologiske Matrialer (NIOM) til samarbeidsorgan med virke fra 1.1.2010 som beskrevet i ministerrådsforslaget B 264/velferd

Mariehamn den 30. september 2009

Christer Adelsbo (s)

Line Barfod (EL)

Arja Karhuvaara (samI)

Anita Knakkegaard (DF)

Marianne Kierkemann (m)

Tuula Peltonen (sd)

Jessica Polfjärd (m)

Reidar Sandal (A)

Paula Sihto (cent)

Siv Friðleifsdóttir (F), formand

Ib Thomsen (FrP)

Göte Wahlström (s), næstformand

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:

Velferdsutvalget

Bilag:

- Ministerrådsforslag

- Udredning

J.nr. 09-00224-1

B 264/velfærd

Behandles i:
Velferdsudvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

Omdannelse af Nordisk Institut for Odontologiske Materialer (NIOM) til samarbejdsorgan pr. 1.1 2010

Baggrund

Som et led i moderniseringen af strukturen i Nordisk Ministerråd, besluttede Ministerrådet for social og helsepolitik (MR-S) på ministermødet d. 11-12. juni 2006 at igangsætte en gennemgang og vurdering af de seks institutioner og to samarbejdsorganer som er på området. I forlængelse heraf blev der i januar 2008 igangsat en udredning om konsekvenserne for Nordisk Institut for Odontologiske Materialer (NIOM) såfremt institutionen omformes til et samarbejdsorgan. Nordisk Institut for Odontologiske Materialer (NIOM) har til opgave at tilse at de materialer og metoder som skal anvendes indenfor tandlægeplejen i Norden er sikre og hensigtsmæssige for patienter og tandlægepersonel. NIOMs forsknings- og informationsvirksomhed baseres på videnskabelig grund som skal være praktisk anvendelig i klinisk øjemed.

Udredningen har bl.a. sat fokus på at analysere de juridiske konsekvenser, herunder arbejdsretlige samt organisatoriske- og økonomiske forhold såfremt NIOM overgår til et samarbejdsorgan.

Målet med at omdanne NIOM til samarbejdsorgan er at sikre NIOM en stærkere faglig forankring i et nationalt forskningsmiljø og hermed optimere NIOMs muligheder for synergi. NIOM kan eksempelvis drage stor fordel af fælles udnyttelse af faglig kompetence, apparatur og netværk under Universitetet i Oslo.

Social- og Sundhedsministrene har lagt vægt på at følgende grundvilkår skal være opfyldt:

- at NIOM kan drives videre med samme faglige profil
- at den nordiske profil opretholdes
- at landene er sikret fortsat indflydelse i styrelsen af NIOM
- at økonomiske vilkår er klarlagt de første 3 år
- at der ikke bliver tale om en dyrere løsning for Nordisk Ministerråd

Ministerbeslutning

MR-S besluttede på deres møde den 30. juni 2009 i Reykjavik at omdanne NIOM til samarbejdsorgan organiseret som datterselskab under UniRand AS ved Universitetet i Oslo med virkning fra januar 2010. NIOM vil i den fremtidig model være ejet af Norge, men styret sammensættes med repræsentationer fra alle nordiske lande. Der indgås en treårig kontrakt mellem de kommende ejere af NIOM og Nordisk Ministerråd. Aftalen må ikke blive en dyrere løsning for NMR.

MR-SAM godkendte den 2.9 2009 MR-S indstilling om at omdanne Nordisk Institut for Odontologiske Materialer (NIOM) til samarbejdsorgan med virkning fra januar 2010.

Nordisk Råd

Beslutningen om at omdanne NIOM til samarbejdsorgan blev taget på grundlag af udredninger udarbejdet af Helse- og Omsorgsdepartementet i Norge (HOD) i tæt samspil med NIOM og NMRS. Disse udredninger er diskuteret på EK-S møderne i efteråret 2008 frem til sommeren 2009. På EK-S mødet den 12. marts fremlage HOD deres sidste udredningsrapport dateret 24. februar 2009: *Alternativet NIOM AS som samarbejdsorgan med NMR – datterselskab under UniRand AS, Universitetet i Oslo* (Se bilag 1). Udredningen anbefaler en model, hvor NIOM er organiseret som datterselskab under UniRand AS, idet den ifølge HOD varetager samtlige 5 grundvilkår besluttet af MR-S 2008. EK-S har efterfølgende fortsat drøftelserne i retningen mod den af HOD anbefalede model. NIOMS styrelse anbefalede i april 2009 at støtte en omlægning til samarbejdsorgan under UniRand AS under forudsætning af at de nordiske lande repræsenteres i styret. MR-S tog endelig beslutning om at omdanne NIOM til samarbejdsorgan den 30. juni 2009. MR-S gav endvidere EK-S i opdrag at sikre NIOM en effektiv og smidig overgang fra NMR institution til samarbejdsorgan med virkning fra januar 2010, herunder at såvel kontrakt og vedtægter sikrer at den nordiske profil opretholdes.

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsudvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

Fakta vedr. budget

NMR allokerede i 2008 NOK 10.358.000 svarende til 58% af de totale indtægter for NIOM.

I 2009 allokeredes NOK 10.669.000 fra NMR. I 2008 havde NIOM en total omsætning på knap NOK 18.mio og et overskud på NOK 665.000. NIOM's egenkapital var i 2008 ca. NOK 4,3 mio.

Egenkapitalen omfatter bl.a. maskiner, inventar m.m. Det halvårslige regnskab pr. 31.7. 2009 viser en omsætning på ca. NOK 9 mio., et overskud på NOK 350.000 samt en egenkapital på knap NOK 3,9 mio. Det halvårslige regnskab for 2009 svarer således pt. stort set til udviklingen i regnskabet 2008, der må dog forventes et mindre overskud for hele 2009 pga. kommende udgifter i forbindelse med at NIOM omdannes til samarbejdsorgan organiseret som datterselskab under UniRand AS ved Universitet i Oslo.

Alternativet NIOM AS som samarbeidsorgan med NMR – datterselskap under UniRand AS, Universitetet i Oslo

Forutsetninger og konsekvenser

Utdredning fra Helse- og omsorgsdepartementet, på oppdrag fra
NMR

Oslo 24. februar 2009

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

Utredningen er gjennomført i samarbeid med UniRand AS, NIOM og NMRs sekretariat som oppfølging av henvendelser fra NMR i brev av henholdsvis 4. november 2008 og 19. desember 2008.

Dette dokumentet gir en nærmere beskrivelse av og en dypere analyse av de juridiske og økonomiske konsekvenser av alternativet NIOM som samarbeidsorgan med NMR, etablert som datterselskap under UniRand AS. UniRand AS er et statsaksjeselskap opprettet av Universitetet i Oslo, og hvor universitetet eier 100 pst av aksjene.

Rapportens oppsummering og konklusjon fremgår av kapittel 11.

1. Bakgrunn

I forbindelse med institusjonsgjennomgangen på sosial- og helsesektoren innenfor det nordiske samarbeidet under Nordisk Ministerråd (NMR), ble det i januar 2008 igangsatt en utredning av konsekvensene for Nordisk Institutt for Odontologiske Materialer (NIOM) hvis institusjonen ble omformet til et samarbeidsorgan. Aktuelle tilknytningsformer for NIOM til virksomheter i Norge (Oslo-området) er i løpet av 2008 utredet i to dokumenter som tidligere er overlevert til NMRs sekretariat.

a). Utredning fra NIOM datert 23. april 2008

Den første utredningen ble utarbeidet i regi av NIOMs ledelse og overlevert NMRs sekretariat 23. april 2008. Utredningen vurderer mulige nasjonale institusjoner som kan være aktuelle for NIOM å være tilknyttet. Kun to institusjoner ble ansett som aktuelle, henholdsvis Universitetet i Oslo (UiO) og Folkehelseinstituttet (FHI - underlagt Helse- og omsorgsdepartementet). Utredningen kommenterer summarisk enkelte konsekvenser ved omgjøring av NIOM fra å være en nordisk institusjon under NMR sitt eierskap til å bli et samarbeidsorgan med NMR, tilknyttet en virksomhet i Oslo-området. Fordeler/styrker og ulemper/nackdelar/svakheter/risikoer ved dagens modell og ved modellen som samarbeidsorgan tilknyttet enten UiO eller FHI blir belyst. Av rapportens pkt. 13. Rekommandation av NIOMs styrelse, framgår det at NIOMs styrelse – med unntak av styrerepresentanten fra Finland - sier *ja* til NIOM som samarbeidsorgan. Finlands representant framfører i brev at det kreves mer tid for å utrede spørsmålet om eventuell omdanning av NIOM til samarbeidsorgan. Av rapportens pkt. 13 framgår det videre at i NIOMs styre var det enighet om at spørsmålet om tilhørighet til UiO eller FHI må utredes videre etter formelle positive beskjeder fra respektive organisasjoner.

b). Utredning fra Helse- og omsorgsdepartementet oversendt NMR 10. september 2008

MR-S besluttet på møte i juni 2008 at utredningsprosessen vedrørende NIOM som samarbeidsorgan skulle fortsette. 10. september oversendte

Helse- og omsorgsdepartementet til NMRs sekretariat en nærmere vurdering av forutsetningene og mulighetene for tilknytning av NIOM til henholdsvis FHI eller til Universitetet i Oslo som samarbeidsorgan. I utredningens kapittel 2 blir det gitt en beskrivelse av organisatoriske, styringsmessige og økonomiske forutsetninger for eventuell tilknytning av NIOM som samarbeidsorgan til de to virksomhetene. Kapittel 3 inneholder en vurdering av tilknytning til henholdsvis FHI og UiO v/UniRand AS ut fra fire sentrale hensyn:

- Innholdet i den faglige virksomheten
- Den nordiske innflytelsen
- Driftsform og kapitalforvaltning
- De ansattes rettigheter

Etter en samlet vurdering konkluderer Helse- og omsorgsdepartementet med at en organisering av NIOM som samarbeidsorgan med NMR i form av datterselskap under UniRand AS vil ivareta alle de sentrale hensyn på en god måte. En organisering under FHI vil ikke kunne ivareta de sentrale hensyn på samme måte.

En etablering av NIOM som datterselskap under UniRand AS forutsetter at styret for Universitetet i Oslo fatter nødvendig vedtak om å etablere NIOM som slikt selskap. Det forutsetter dessuten at UniRand AS på den ene siden og NMR på den annen side kommer til enighet om nordisk innflytelse i styringen av NIOM.

c). Vedtak i styret for Universitetet i Oslo

Styret for Universitetet i Oslo gjorde i møte 25. november 2008 følgende vedtak:

"Universitetet i Oslo vedtar å etablere aksjeselskapet Nordisk Institutt for Odontologiske Materialer AS (NIOM AS). Selskapet etableres som datterselskap under UniRand AS. UniRand/UiO går inn i selskapet med sin andel av aksjekapitalen med en øvre grense på kr 100 000. Andelen finansieres over UiOs virksomhetskapskapital."

Det framgår av saksframstillingen til vedtaket at Det odontologiske fakultet ved UiO har redegjort for at etableringen av NIOM som selskap under UniRand er en faglig viktig randsoneraktivitet for UiO. Styret i UniRand AS framhever at NIOMs aktivitet faller inn under formålet med UniRand. En forutsetning for å innlemme NIOM i UniRand-konsernet er at NIOM i så fall etableres som datterselskap innenfor rammene av UniRand-modellens formelle og organisatoriske struktur.

2. Behov for en mer dyperegående analyse

Embetsmannakomiteen på social- og sundhedsområdet (EK-S) behandlet utredningen fra Helse- og omsorgsdepartementet om NIOM som samarbeidsorgan på deres møte 2-3. oktober og 26- 27. november 2008. EK-S besluttet å fortsette med en mere utdypende utredning.

Nordisk Ministerråd har i brev av henholdsvis 4. november og 19. desember 2008 henvendt seg til Helse- og omsorgsdepartementet, og bedt om en mer dyperegående analyse av de juridiske og økonomiske konsekvenser hvis NIOM omdannes til aksjeselskap under UniRand AS (statsaksjeselskap hvor UiO eier 100 pst av aksjene).

De nordiske Social- og Sundhedsministre har lagt vekt på at følgende grunnvilkår skal være oppfylt såfremt NIOM omdannes til samarbeidsorgan:

- at NIOM kan drives videre med samme faglige profil
- at den nordiske profil opprettholdes
- at landene er sikret fortsatt innflytelse i styrelsen av NIOM

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

- at økonomiske vilkår er klarlagt de første 3 år
- at der ikke blir tale om en dyrere løsning for Nordisk Ministerråd

Nordisk Råd

Analysen eller utredningen skal belyse de juridiske og økonomiske detaljer slik at EK-S får et tilstrekkelig grunnlag for å ta beslutning. Utredningen skal blant annet inneholde:

B 264/velferd

- En pedagogisk beskrivelse av konstruksjonen UniRand AS sammenliknet med NIOM som samarbeidsorgan tilknyttet Universitetet i Oslo eller tilknyttet Folkehelseinstituttet
- Beskrivelse av hvordan man organisatorisk kan sikre opprettholdelse av den nordiske profil
- Styrets rolle og funksjon
- Forslag til nye vedtekter som sikrer de fem ovennevnte punkter og som tydeliggjør hvordan styringen og forvaltningen av NIOM vil foregå
- Beskrivelse av etableringen av NIOM som datterselskap under UniRand AS
- Beskrivelse av alternativer for eierskapet av NIOM
- Spørsmålet om forvaltningen av NIOMs overskudd og om bruk av kapitalen som aksjekapital
- Oppstilling av "Worst case" scenarier, slik som spørsmålet om eventuell konkurs, disponering av overskudd, risikoen for manglende innflytelse fra nordiske land gjennom maksimalt 49 pst eierskap, risikoen for stor norsk dominans mv.

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

3. Oppbyggingen av dokumentet

Tre av grunnvilkårene som de nordiske Social- og Sundhedsministrene har lagt vekt på er knyttet henholdsvis til den faglige aktiviteten, til den nordiske profilen og til den nordiske innflytelsen i styrelsen av NIOM. I den sammenheng har Helse- og omsorgsdepartementet sett det som vesentlig å sammenligne ulike styringsmessige aspekter ved NIOM som samarbeidsorgan med dagens styring av NIOM som nordisk institusjon under NMRs eierskap. I kapittel 4 beskrives og vurderes styringen av NIOM i dagens organisasjonsform.

I kapittel 5 gis det en beskrivelse av et statlig non-profit aksjeselskap/datterselskap under UniRand AS, og styringsmodellen i et slikt selskap. Videre gir det en vurdering av forskjellene mellom styringsforholdene i henholdsvis NIOM som datterselskap og i NIOM som samarbeidsorgan tilknyttet enten a) fakultetsstrukturen ved Universitetet i Oslo (utenom UniRand AS) eller til b)FHI.

I kapittel 6 gis det først en beskrivelse av styringsmodellen i konsernet UniRand AS, med NIOM AS som datterselskap. Dette omfatter eierskap av NIOM AS, rolle til generalforsamling (bolagsstämman), styrets rolle og funksjon, forholdet mellom styret og daglig leder og styrets sammensetning. Deretter gis en beskrivelse og vurdering av hvordan den faglige profilen og den nordiske profilen kan videreføres. Videre gis en vurdering av styrets sammensetning.

Kapittel 7 beskriver nærmere de økonomiske forhold slik som aksjekapital, eierskap, åpningsbalanse, forvaltningen av NIOMs kapital og driftsbudsjett.

Kapittel 8 omhandler "Worst Case" scenarier, med en vurdering av risiko for konkurs og konsekvenser av dette, og risiko for "fornorskning".

Kapittel 9 inneholder "de ansattes rettigheter"

Kapittel 10 inneholder avsluttende vurderinger

Kapittel 11 inneholder oppsummering og konklusjon.

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

4. Styringen av NIOM som nordisk institusjon underlagt Nordisk Ministerråd

Nordisk Råd

To dokumenter må anses som de viktigste styrende dokumenter for NIOM i dagens driftsform:

- *STADGAR för Nordisk Institut för odontologiska material (NIOM)*, besluttet av de nordiske samarbeidsministrene 30. september 1999
- *Kontrakt for NIOM mellom Nordiska Ministerrådet (NMR) og NIOM*, gjeldende for perioden 1. januar 2005 til 31. desember 2007. (Denne er videreført for hhv 2008 og 2009 for ett år av gangen)

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

4.1. Stadgar för NIOM

J.nr. 09-00224-1

Stadgarna for NIOM er utformet i samsvar med normalstadgar for nordiske institusjoner. Stadgarna regulerer følgende forhold:

- Målsetting, virksomhet og arbeidsoppgaver – den nordiske profilen
- NIOMs styre: ansvar, sammensetning, arbeidsformer og beslutningsformer
- NIOMs administrasjon
- Finansiering og økonomi
- Geografisk plassering, endringer av stadgar og opphør av institusjonen

a). Faglig og nordisk profil

Den nordiske profilen på NIOMs virksomhet er beskrevet på overordnet nivå i stadgarnas § 1:

" Institutionens oppgift är att befrämja och vidareföra det nordiska samarbetet inom ramen för dess mandat. Institutionens alla verksamhetsformer och aktiviteter bör syfta till en hög nordisk profil och bidra till den nordiska nyttan så att verksamheten skapar ett nordisk mervärde utöver de rent fackliga samarbetsresultaten.

Institutionen utgör en del av Nordiska Ministerrådets organisation. Vid institutionens utåtriktade aktiviteter skall sambandet mellan Nordiska Ministerrådet och institutionen därför göras tydligt i syfte att stärka den nordiska profilen."

NIOMs faglige profil fremgår av § 2:

"NIOM har till uppgift att arbeta för att mediscintekniska produkter, som används inom tandvården i Norden, uppfyller de hälsomässiga och tekniska krav som kan ställas med hänsyn till utvecklingen inom området. Detta sker genom materialprovning, standardisering och därtill hörande målriktad forskning samt upplysningsverksamhet riktad till de nordiska ländernas hälsomyndigheter och tandvården i de nordiska länderna."

b). Styrets ansvar

Styrets ansvar fremgår av stadgarnas § 3:

"Institutionens styrelse tillsätts av och är ansvarig inför Nordiska Ministerrådet (MR-S).

Styrelsen ansvarar för all verksamhet som bedrivs vid institutionen. Styrelsen har arbetsgivaransvaret för institutionens samtliga anställda, med undantag av tillsättning/upsägning av institutionsledaren/chefstjänsten, jfr. § 4.

Styrelsen ansvarar för den långsiktiga strategiska planeringen, utifrån de syften/målsättningar för institutionen som Ministerrådet angivit. Styrelsen är, inom de ramar som Nordiska Ministerrådet angivit, ett policy-skapande

organ inom institutionens fackområde och skall behandla frågor av större betydelse rörande målsättning, verksamhetsinriktning, organisation, ekonomi, budget och personalpolitikk samt svare for att resultatene regelbunden følger opp og utvärderas.

Nordisk Råd

Styrelsen skall säkerställa driften genom att utfärda riktlinjer till institutionsledaren samt följa opp hur dessa efterlevs."

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

c). Finansiering og økonomi

NIOMs virksomhet finansieres (delvis) over Nordiske Ministerrådets budsjett, jf. stadgarnas § 5. Institusjonens økonomiske virksomhet er underlagt "Økonomireglement for virksomheder finansieret over nordisk Ministerråds budget." Videre gjelder "Det internordiske revisionsreglementet for medel beviljade av de nordiska parlamenten till Nordiska Ministerrådet m.fl.". NIOM fikk i 2006 permanent dispensasjon for økonomireglementet. Dispensasjonen innebærer at NIOM kan overføre overskudd fra år til år, idet det er behov for store investeringer til å opprettholde og fornye utstyr og instrumenter (maskinpark).

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

4.2. NMRs kontrakt med NIOM for perioden 2005-2007

Kontrakten for 2005-2007 har status av å være en "forpliktende overenskomst" mellom NMR og NIOM. Den har også funksjon som styrings- og planleggingsdokument for perioden, og er utformet innen den politiske rammen for NIOM, besluttet av Embetsmannakomiteen på sosial- og helseområdet (EK-S).

Kontraktens kapittel II. Overgripande mål och nordisk nytta spesifiserer og utdyper stadgarnas § 1 og § 2, se over. I kapittel III er virksomhetssområdene og spesifikke mål for kontraktperioden ytterligere spesifisert. Dette omfatter forskning, informasjon og samarbeid med omgivende samfunn, eksterne oppdrag og materialprøving, standardisering, strategiske framgangsfaktorer og produksjonsmål og indikatorer for perioden.

Av kontraktens pkt. 4.2. Ekonomistyrning framgår det blant annet at NIOM skal følge opp den investerings- og strategiplan som Nordisk Ministerråd har finansiert med ekstraordinære midler på 2,9 mDK under perioden 2002-2004. For kontraktperioden 2005-2007 skal NIOM selv stå for investeringer med egne midler.

"En förutsättning för att kunna bedriva spetsforskning är, att nödvändig apparatur finns tillgänglig och att den kan användas i en kreativ miljö. Dessa medel har möjliggjort en förnyelse av maskinparken och bildandet av nya forskningsmiljöer."

Av kapittel V. Finansiering från NMR går det fram at eventuell priskompensasjon av planleggingsrammene og beslutning om budsjettildeling for det enkelte år fastsettes av samarbeidsministrene under forutsetning av de nasjonale parlamentenes godkjenning.

Videre går det frem at institusjonen får beholde eksterne inntekter for å finansiere virksomheten under perioden. Disse skal budsjetteres og rapporteres etter hvert enkelt budsjettår. Eventuelt overskudd/underskudd skal overføres til det påfølgende budsjettåret etter ministerrådets gjeldende regler.

4.3. NIOMs budsjett og finansieringen fra Nordisk Ministerråd

For 2008 var NIOMs budsjett for driftsinntekter på til sammen ca 17,75 mill. NOK. Av dette utgjorde finansieringen fra NMR ca 10,36 mill NOK. Dette tilsvarer ca 58 pst av driftsinntektene. De øvrige inntekter (ca 42 pst) utgjøres av bidrag fra Helse- og omsorgsdepartementet (standardise-

ringsarbeid mv., ca 1,65 mill. NOK) og nasjonale bidrag fra Norge, Sverige og Finland til drift av Produktdatabasen (1,27 mill. NOK). Eksterne oppdrag utgjør til sammen 4,12 mill. NOK, hvorav 2,27 mill. NOK er oppdrag fra "frittstående leverandører". Resten er oppdrag fra henholdsvis KDM (Socialstyrelsen i Sverige) og fra Helsedirektoratet i Norge.

For 2008 var det budsjettert med et overskudd på 0,24 mill. NOK. Foreløpig regnskap viser et overskudd på 0,67 mill. NOK. Per 01.01.09 hadde NIOM regnskapsførte verdier på laboratorieutstyr, datautstyr, inventar mv på ca 4,3 mill. NOK. Eksterne fordringer utgjorde ca 575.000 NOK, mens kontanter og bankinnskudd utgjorde 8,9 mill. NOK. Sum eiendeler var ca 13,8 mill. NOK. Kortsiktig gjeld utgjorde ca 6,6 mill. NOK.

4.4. Vurdering av styringen av NIOM i dagens organisering

Ifølge beskrivelsen over er NIOMs faglige profil og NIOMs nordiske profil regulert i stadgarna for NIOM og spesifisert i 3-årskontrakten mellom NMR og NIOM. 3-årskontrakten med NMR inneholder også de økonomiske planleggingsrammene som NMR stiller til rådighet for institusjonen. Stadgarna og 3-årskontrakten utgjør dermed de styrende dokumentene som NIOMs styre skal utøve sitt samlede ansvar innenfor rammen av. På bakgrunn av disse styringsrammene vedtar styret det årlige budsjettet for institusjonen. NIOMs samlede budsjett inneholder dermed både aktiviteter finansiert av NMR (ca 58 pst i 2008) og aktiviteter finansiert av andre (ca. 42 pst i 2008). Sistnevnte aktiviteter er finansiert av helsemyndighetene i Norge og Sverige (utgjør 27 pst av inntektene) mens oppdrag fra frittstående leverandører (blant annet produsenter av dentalmaterialer) utgjør ca 15 pst av NIOMs inntekter.

Styret skal etter stadgarna også være et policy-skapende organ. Styret har ansvar for den langsiktige strategiske planleggingen innenfor det formål og de målsettinger for institusjonen som Ministerrådet har gitt. Det betyr at styret skal komme med forslag til videreutvikling av NIOM. De siste årene har NIOMs styre hatt ca 2 møter per år.

NIOMs leder ansettes av NMR, basert på innstilling fra NIOMs styre. De øvrige ansatte på NIOM ansettes av NIOMs leder.

Som en oppsummering kan det sies at:

- ✓ De nordiske landenes innflytelse av styringsmessig karakter overfor NIOM (nordisk profil og faglig profil) utøves i hovedsak gjennom NMR ved (1) fastsetting av stadgarna, (2) ved fastsetting av innholdet i 3-årskontrakten og (3) ved årlig budsjettvedtak om tildeling av budsjettmidler til NIOM. I tillegg er det NMR som ansetter NIOMs leder
- ✓ Utover dette er de nordiske land representert med en representant hver i NIOMs styre. Styrets rolle er å sørge for at NIOMs virksomhet foregår innenfor rammene av henholdsvis stadgarna, 3-årskontrakt og samlet driftsbudsjett vedtatt av styret. NIOMs styre skal sørge for at NIOMs administrasjon ivaretar en daglig drift av NIOM i henhold til stadgar, 3-årskontrakt og vedtatt budsjett.

5. NIOM som datterselskap under UniRand AS – NIOM AS

Nedenfor følger en nærmere beskrivelse av UniRand AS som organisasjonsform. I tillegg gis det en beskrivelse av hva som adskiller en slik konstruksjon sammenliknet med NIOM som samarbeidsorgan tilknyttet henholdsvis Universitetet i Oslo (utenom UniRand AS) eller til Folkehelseinstituttet. Det vises også til tidligere rapporter omtalt i kapittel 1. Disse rapportene gir mer detaljert informasjon om forskjeller og om vurderinger og anbefalinger fra henholdsvis NIOMs styre og fra HOD.

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

5.1. Styringsmodell i statsaksjeselskap - UniRand AS

Nordisk Råd

En rekke tidligere forvaltningsorganer er i Norge omgjort til såkalte statsaksjeselskap, og som eies 100 pst av staten ved ett av departementene. Dette gjelder særlig virksomheter som driver med tjenesteproduksjon, dvs som ikke utøver myndighetsfunksjoner. Formålet med omgjøring av forvaltningsorganer til aksjeselskap er å få en hensiktsmessig driftsform ut fra virksomhetens karakter. Statsaksjeselskap skal følge reglene i regnskapsloven når det gjelder regnskapsføring for virksomheten. Statsaksjeselskaper kan være både "non-profit" og "profit" aksjeselskap. Med non-profit menes selskaper som ikke har som formål å gi avkastning overfor eierne, dvs generere inntekter som skal utbetales som utbytte til aksjeeierne. For øvrig er statsaksjeselskapene regulert av aksjeloven på samme måte som private aksjeselskaper, med unntak av enkelte særskilte bestemmelser.

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

I aksjeloven (AL) § 20-4 – § 20-7 er det gitt særskilte bestemmelser om statsaksjeselskaper, dvs selskaper der staten eier alle aksjer. § 20-4. *Særbestemmelser for statsaksjeselskaper* inneholder blant annet regler om valg av styret, selv om selskapet har bedriftsforsamling, og om forhold knyttet til bedriftsforsamlingens rolle (gjelder selskaper hvor det er bedriftsforsamling – dette er ikke relevant for NIOM AS). Av § 20-5. *Generalforsamling i statsaksjeselskaper* går det blant annet frem at i selskaper der staten eier alle aksjer, står departementet for innkallingen til både ordinær og ekstraordinær generalforsamling og bestemmer innkallingsmåten. § 20-6 inneholder bestemmelser om representasjon av begge kjønn i styret i statsaksjeselskaper. § 20-7 omfatter bestemmelser om Riksrevisjonens kontroll.

Kunnskapsministeren har delegert fullmakt til Universitetet i Oslo til å opprette og forvalte eierinteressene i statsaksjeselskapet UniRand AS.

UniRand AS ble av Universitetet i Oslo etablert som statsaksjeselskap etter aksjeloven §20-4 – §20-7 i 2002. UniRand AS eies i sin helhet av UiO. Formålet med UniRand AS er i vedtektenes § 4 definert slik:

"Selskapets virksomhet består i å koordinere og tilrettelegge virksomhet som faller innenfor Universitetets formål, men som ikke hører inn under Universitetets kjernevirksomhet og derfor organiseres som eget rettssubjekt eller selvstendig prosjekt i Universitetets randsone."

Hensikten med opprettingen av UniRand AS var å få mer ryddig organisering av randsonevirksomheten og å gjøre grenseoppgang mellom UiOs primæraktivitet (utdanning, forskning og forskningsformidling) og virksomheter som støtter opp om institusjonens hovedformål, men som det vil være naturlig å holde atskilt fra UiOs kjernevirksomhet. Samhandlingen mellom UiO og UniRand AS er regulert gjennom egen samarbeidsavtale. UniRands hovedoppgave er å være:

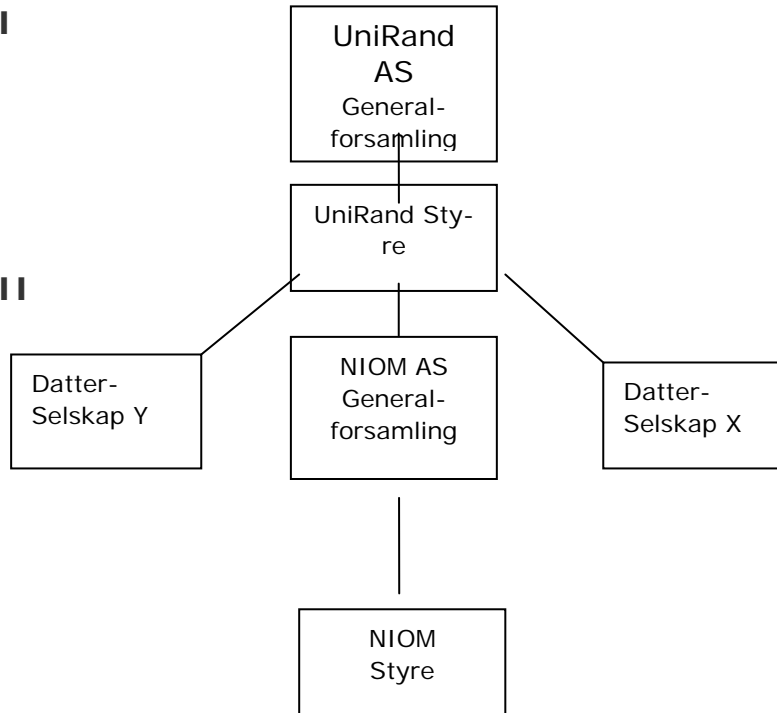
- Samarbeidspart og rådgiver for UiO ved etablering av selskap
- Eier, koordinator og rådgiver for selskap
- Formidler av administrative tjenesteleveranser til selskap

Aksjeselskapsmodellen åpner for fleksibilitet, bred samfunns- og næringslivskontakt, og disiplinoverskridende faglig utvikling. Synergi mellom UiO og tilknyttede selskaper gir samtidig effekter som gjensidig kompetanseutvikling og komplementering av nettverk. Aksjeselskapene får samtidig en nærhet til UiO som styrker deres faglige basis, profil og markedsføring.

UniRand AS som konsern kan skisseres slik:

Nivå I

Nivå II

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

Nivå I – UniRand AS

UniRand AS sin virksomhet er å koordinere og tilrettelegge virksomheter/enheter i universitetets randzone. UniRand AS skal utøve eierskap overfor selvstendige rettssubjekt som UiO inngår samarbeidsavtale med. UniRand skal også være et serviceselskap overfor selvstendige rettssubjekt som UniRand helt eller delvis eier.

Rektor på UiO er generalforsamling (bolagsstämman) i UniRand AS, som har et styre med tre medlemmer.

UniRands faglige aktiviteter organiseres i datterselskaper (Nivå II).

UniRand AS med datterselskaper er et konsern (AL § 1 – 3). Det innebærer at UniRand AS med datterselskaper er et nettverk av selvstendige rettssubjekter som har et faglig samarbeid med universitetet, med andre forskningsinstitusjoner og med andre samarbeidspartnere.

UiO/UniRand AS utøver innflytelse gjennom generalforsamling, vedtekter og styredeltagelse.

Oppdragsgiver (for NIOMs vedkommende NMR) utøver innflytelse gjennom samarbeidsavtaler eller kontrakter med UniRand AS, og gjennom oppdragsbrev som er knyttet til økonomisk støtte/finansiering av hele eller deler av kostnadene til drift av datterselskap (NIOM AS).

Nivå II – Datterselskap

UniRand AS har i dag følgende datterselskap:

- Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress AS (NKVTS AS)
- Atferdssenteret AS
- DigForsk AS

NKVTS AS finansieres i hovedsak over HODs budsjett. Senterets formål er å styrke kunnskap og kompetanse om vold og traumatisk stress. Selskaps oppgaver er forskning, utviklingsarbeid, utdanning, veiledning og rådgivning samt formidling. Arbeidet skal ha et tverrfaglig og interdisiplinært perspektiv og omfatte helse- og sosiale, kulturelle, rettslige, biologiske og psykologiske forhold og tilnærming. Virksomheten skal ha et internasjonalt akademisk nivå og være internasjonalt orientert. Virksomheten er spesifisert i en avtale mellom Helsedirektoratet og UniRand AS.

Atferdssenterets formål er å styrke kunnskapen om og høye kompetansen i arbeidet med atferdsproblemer blant barn og unge (atferd = "beteende" på svensk). Atferdssenteret skal blant annet drive forskning, utviklingsarbeid, opplæring, veiledning og undervisning. Videre skal senteret stimulere til tverrfaglig forskning og bidra til å organisere slik forskning.

Digforsk AS sin virksomhet består blant annet i å formidle arbeidskraft som skal digitalisere/konvertere arkiver og samlinger, med sikte på tilgjengelighet for forskning, undervisning og formidling.

5.2. NIOM som NIOM AS

Rammekontrakt mellom NMR og UniRand AS

I følge NMR vil formålet med å omdanne NIOM til et samarbeidsorgan være å optimere NIOMs muligheter for synergi og sikre en sterkere faglig forankring i et nasjonalt forskningsmiljø, samt optimere utnyttelse av ressurser, herunder investeringsbehov for løpende oppdatering av NIOMs "maskinpark". I tillegg er det vesentlig at NIOM får mulighet for større autonomi i forhold til samarbeidet med det internasjonale markedet ("*erhvervslivet*").

Modellen med samarbeidsorgan bygger på en rammekontrakt mellom NMR og den institusjonen som skal forvalte NIOM, i dette tilfelle UniRand AS. Kontrakten forutsettes å være av 3 års varighet, og skal inneholde bestemmelser om formål, forventede resultater, finansiering/kontraktsum og øvrige vilkår.

I en aksjeselskapsmodell er det generalforsamlingen til NIOM AS som formelt fatter de vedtak som skal gjøres av overordnet styringskarakter, blant annet fastsetting av vedtekter. Disse utarbeides i nært samarbeid med Nordisk Ministerråd (NMR) og NIOM, og i tråd med innholdet i kontrakten, slik at intensjonene med selskapet og de politiske og administrative føringene kommer inn i vedtektene.

Når selskapet er etablert vil det være NIOM AS sitt styre som signerer aktuelle samarbeidsavtaler/kontrakter.

NIOM AS sin virksomhet og oppgaver

NIOM AS sin virksomhet skal framgå av rammekontrakten med NMR og av vedtektene. Det forutsettes at Nordisk Ministerråd vil legge de samme føringer på hva som skal være oppgavene til selskapet, både den nordiske profil og den faglige profil, slik som det er formulert i dagens struktur. Det betyr at innholdet i dagens stadgar og i 3-årskontrakt innarbeides i en samarbeidsavtale og i de nye vedtektene, og at dette utformes i samsvar med reglene som gjelder for aksjeselskap etter aksjeloven.

De overordnede rammevilkår for virksomheten til NIOM AS legges med andre ord gjennom utforming av kontrakten mellom henholdsvis UniRand/NIOM AS og NMR på vegne av de andre nordiske landene. Hovedinnholdet i den faglige profilen og den nordiske profilen til NIOM AS (nor-

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

disk nytte og nordisk merverdi) vil således bli ivaretatt i kontrakten og i vedtektene.

Nordisk Råd

Generalforsamlingen (bolagsstämman) - det øverste styringsorgan i NIOM AS

B 264/velferd

Reglene om generalforsamling (bolagsstämman) er regulert i aksjeloven kapittel 5. Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeierne den øverste myndighet i selskapet (AL § 5-1). Av § 5-2 går det frem at aksjeeierne har rett til å møte i generalforsamlingen, enten selv eller ved fullmektig etter eget valg. Møteretten kan ikke begrenses i vedtektene.

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

Hver aksje gir én stemme når noe annet ikke følger av loven eller vedtektene, jf AL § 5-3. Styreleder og daglig leder skal være tilstede på generalforsamlingen, og har rett til å uttale seg (AL § 5-4). Generalforsamlingen innkalles av styret (AL § 5-8). En beslutning av generalforsamlingen krever flertall av de avgitte stemmer, om ikke noe annet er bestemt i loven. Ved valg eller ansettelse anses den eller de valgt som får flest stemmer.

J.nr. 09-00224-1

Beslutning om å endre vedtektene treffes av generalforsamlingen, hvis ikke noe annet er fastsatt i lov. Beslutningen krever tilslutning fra minst to tredeler så vel av de avgitte stemmer som av den aksjekapital som er representert på generalforsamlingen.

Dette innebærer at NIOM AS som datterselskap i UniRand AS vil ha aksjeeierne som generalforsamling. UniRand AS skal ha minimum 51 pst av aksjene/stemmene. Dette er forutsetninger som Styret på Universitetet i Oslo har fastsatt. De nordiske landene vil kunne ha inntil 49 pst av aksjene/stemmene. Spørsmålet om nordisk eierskap i NIOM AS og om sammensetningen av styret drøftes nedenfor.

Ordinær generalforsamling skal i samsvar med aksjelovens § 5-5 behandle:

- Godkjenning av årsregnskapet og årsberetningen
- Andre saker som etter loven eller vedtektene hører under generalforsamlingen
- Vedtekter og styresammensetning
- Valg av styremedlemmer

Sammenliknet med dagens driftsform av NIOM, kan det hevdes at generalforsamlingen til NIOM AS i stor grad vil inneha den myndighetsposisjon som NMR innehar i dag overfor NIOM. Det er imidlertid to store forskjeller: Generalforsamlingen vil ikke finansiere NIOM AS slik NMR i dag delfinansierer NIOM. Generalforsamlingen vil heller ikke ansette leder av NIOM AS. Ansettelse av daglig leder er styrets oppgave, se nedenfor.

Styret for NIOM AS

Som egne rettssubjekt har datterselskapene i UniRand AS stor forvaltningsmessig frihet og selvstendighet.

Når det gjelder operativ drift og videre utvikling etter selskapsetableringen har UniRands styre lagt til grunn at datterselskapene skal opptre som reelt selvstendige enheter. UniRands rolle blir da primært av rådgivende karakter og å vedta overordnede administrative føringer, se nærmere beskrivelser i kapittel 7.

Styret for et datterselskap settes sammen ut fra selskapets behov for faglig og politisk representasjon og eventuell annen relevant kompetanse. Styret skal etter regnskapsloven ha minst tre styremøter per år. Møter kan avholdes som telefon- og videomøter.

Ønskes en modell hvor alle 5 nordiske land er representert i NIOMs styre, sammen med styremedlemmer fra UniRand/Universitetet i Oslo som majoritetseiere, skal dette fastsettes i vedtektene. Styret vil da bestå av 10 – 11 medlemmer, ettersom UiO/UniRand AS skal ha aksjemajoriteten i selskapet, og dermed majoriteten i styret for NIOM AS.

Hvis det anses at et slikt styre blir for stort kan det velges et mindre styre (men minimum tre styremedlemmer).

Styret og styrets leder oppnevnes formelt av generalforsamlingen etter forslag fra UiO/UniRand AS, Nordisk Ministerråd og/eller de nordiske land. Dette kan også fastsettes i vedtektene. Selv om det er generalforsamlingen som formelt oppnevner styremedlemmene anses det som en selvfølge at generalforsamlingen i et slikt selskap oppnevner de kandidatene som er foreslått av for eksempel NMR/de nordiske land.

Krav om styre og daglig leder, valg av styret mv., ledelsens oppgaver og saksbehandling mv. fremgår av akselovens §§ 6-1 – 6-29. Disse paragrafene omfatter blant annet bestemmelser om styrets oppgaver og rolle, og om daglig ledelse, se nærmere under kapittel 6.

Økonomi i NIOM AS

NIOM AS vil være et selvstendig rettssubjekt. Økonomisk ansvar som selskapet pådrar seg kan ikke gjøres gjeldende mot UniRand AS, mot andre aksjonærer eller mot NMR. Selskapet kan heller ikke forplikte UniRand AS ved sine disposisjoner.

Den egenkapitalen som er opparbeidet i NIOM fram til nå er å anse som NMR sin eiendom. Det forutsettes at NIOMs egenkapital overføres i sin helhet til NIOM AS ved en eventuell virksomhetsoverdragelse. NIOMs egenkapital i dagens driftsform vil dermed bli overført NIOM AS, og vil inngå i åpningsbalansen. I følge aksjelovens § 3-4 er det et krav om at selskapet til enhver tid skal ha en egenkapital som er forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet.

Det legges til grunn at NIOM AS, på samme måte som NIOM i dag under NMR, fortsatt skal være en "non-profit" virksomhet. Det innebærer at NIOM AS ikke skal ha fortjeneste/utbytte til aksjeeierne til formål. Et eventuelt overskudd av virksomheten vil i sin helhet forbli i selskapet uten at det blir beskattet, og vil bli tillagt kapitalen (slik som for NIOM i dagens driftsform). Det er styret i NIOM AS og generalforsamlingen til NIOM AS som har den fulle disposisjonsretten over hva kapitalen skal brukes til.

Et eventuelt underskudd vil aksjeeierne hefte for, men ikke mer enn aksjekapitalen. Se nærmere om styrets rolle og oppgaver i kapittel 6.

5.3. Sammenlikning av styringen av NIOM AS med eventuell styringsmodell av NIOM som organisatorisk enhet under Universitetet i Oslo (UiO) eller under Folkehelseinstituttet (FHI)

NIOM som organisatorisk enhet i fakultetsstrukturen i UiO

Et alternativ med NIOM som organisatorisk enhet i fakultetsstrukturen ved Universitetet i Oslo (UiO), er så langt ikke blitt realitetsvurdert. UiO har ikke sett det som aktuelt å gå inn i nærmere vurdering av dette alternativet gitt de forutsetninger som lå til grunn, særlig når det gjelder nordisk innflytelse og forvaltningen av egenkapitalen. Styringsmessig innebærer en eventuell modell med NIOM som del av fakultetsstrukturen at NIOM vil bli underlagt regelverket i universitets- og høyskoleloven, med de styringssystemer som følger av dette. Det mest nærliggende ville være at

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

NIOM ble lagt til det odontologiske fakultet. Det vil i så tilfelle være opp til fakultetsstyret ved det odontologiske fakultet om NIOM skulle utgjøre et eget institutt eller bli lagt inn under et eksisterende institutt.

Nordisk Råd

NIOM som organisatorisk enhet innen det odontologiske fakultet vil innebære at NIOMs virksomhet vil bli underlagt fakultetets ordinære linjeledelse, ved dekanus, fakultetsdirektør og aktuell instituttleder. Fakultetets øverste organ er fakultetsrådet. Det ville antagelig ikke være aktuelt med eget styre for NIOM, men et fagråd, med nordisk representasjon.

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Når det gjelder økonomi er det ikke gjort vurderinger av hvorvidt NIOMs kapital og årlige driftsbudsjett vil inngå som en ordinær del av fakultetets eventuelle egenkapital og driftsbudsjett, eller om NIOM kunne operere med separat budsjett med 100 pst råderett over kapital og årlig overskudd.

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

NIOM som del av Folkehelseinstituttet (FHI)

En organisatorisk tilknytning av NIOM til Folkehelseinstituttet (FHI) innebærer at FHI vil stå som eier av NIOM. Som beskrevet i pkt 2.2 i Helse- og omsorgsdepartementets utredning fra 10. september 2008, er det en forutsetning fra FHI og fra HOD for en eventuell tilknytning av NIOM til FHI, at NIOM inngår som en organisatorisk enhet i den ordinære organisasjonsstruktur og linjeledelse i FHI. Dette innebærer at NIOM vil bli underlagt FHI-direktørens ledelse. Det innebærer også at det ikke vil bli oppnevnt eget styre for NIOM.

Innenfor rammen av vedtekter og kontrakt med NMR kan ivaretagelsen av den løpende nordiske innflytelsen over NIOMs virksomhet (faglig profil og nordisk profil) eventuelt ivaretas i form av et nordisk fagråd. Fagorganet kan gi innspill til utarbeiding av strategiplaner, årsplaner, til oppfølging av driften av virksomheten mv. Fagrådet vil ikke kunne ha beslutningsmyndighet. Opprettelsen av, sammensetningen av og vilkårene for slikt fagorgan må fremgå av vedtektene. Vedtektene vil formelt bli vedtatt av eieren, dvs FHIs ledelse, eventuelt av HOD som overordnet departement/organ. Utover dette vil HOD, som overordnet FHI, kunne få en direkte styringslinje til NIOM gjennom etatstyringen av FHI og gjennom de årlige dokumenter med tildeling av driftsbudsjett og med beskrivelse av krav til virksomheten innenfor rammen av vedtektene.

En innlemmelse av NIOM i FHI vil videre innebære at NIOMs kapital og de årlige tilskudd fra henholdsvis NMR, HOD og andre lands helsemyndigheter, vil inngå i FHI sitt ordinære driftsbudsjett. Dette betyr at kapitalen som NIOM tar med inn i FHI, og eventuelt årlig overskudd fra virksomheten, ikke nødvendigvis vil bli øremerket NIOMs virksomhet. NIOMs kapital og overskudd vil inngå i den samlede virksomhet ved FHI.

I den norske statsforvaltningen er det ikke praksis for nettobudsjettering i en enhet som inngår som en del av en større virksomhet som har budsjett basert på bruttobudsjettprinsippet. I henhold til statens regelverk for statlige regnskapsstandarder er det åpning for særskilte fullmakter for statlig forvaltningsorgan når det gjelder nettobudsjettering. De særskilte fullmakter som eventuelt kan brukes vil innebære at noen fullmakter kan bli gitt FHI for enkelte investeringsposter, dvs for investeringsposter som omfatter NIOMs virksomhet. Slike fullmakter må behandles av regjeringen og vedtas av Stortinget hvert budsjettår i forbindelse med den årlige behandlingen av statsbudsjettet.

Sammenlikning av de ulike modeller

Uansett modell for tilknytningsform forutsettes det at NMR inngår en rammekontrakt med aktuell institusjon (UniRand AS, UiO eller FHI), og at denne spesifiserer formålet med NIOM, forventede resultater, kontraktsbeløp mv. Videre forutsettes det at det fastsettes vedtekter for NIOM. Kontrakten og vedtektene vil dermed som i dag være de overordnede styringsdokumenter som ivaretar NIOMs faglige profil og NIOMs nordiske profil. De årlige budsjetter/oppdragsdokumenter fra NMR vil bli de samme, uansett modell.

Når det gjelder den løpende nordiske innflytelsen over NIOMs daglige drift vil dette variere betydelig mellom de tre alternativene. NIOM AS som datterselskap under UniRand AS vil utgjøre et eget rettssubjekt. De nordiske land kan ha eierskap i NIOM AS (inntil 49 pst), og vil således være representert i generalforsamlingen (bolagsstämman) til NIOM AS. I tillegg skal NIOM AS ha et styre, og eierne skal være representert i styret. De nordiske land kan også være representert i styret selv om de ikke har aksjeeierskap i NIOM AS. Styret til NIOM AS er også tillagt myndighet til å ansette daglig leder.

NIOM som del av FHI eller som del av fakultetsstrukturen på UiO vil ikke være eget rettssubjekt, og vil være underlagt ordinær lederstruktur i disse to virksomhetene. De nordiske land vil ikke kunne ha noe eierskap av NIOM i slike organisatoriske konstruksjoner. Det vil heller ikke være aktuelt med eget styre for NIOM, og daglig leder/direktør/instituttleder vil bli ansatt av ledelsen i UiO/odontologisk fakultet eller av FHIs direktør.

Når det gjelder NIOMs kapital og disponeringen av kapitalen og av de årlige overskudd, vil dette i sin helhet bli forvaltet av NIOM AS i NIOM som datterselskap under UniRand AS. NIOM som avdeling i FHI vil ikke på selvstendig grunnlag kunne forvalte den kapitalen som NIOM tar med seg ved en virksomhetsoverdragelse. NIOM som avdeling under FHI vil heller ikke selvstendig kunne forvalte eventuelle årlige overskudd. Både kapitalen/behovet for investering i utstyr og instrumenter, og disponering av årlige overskudd, vil bli gjenstand for prioritering innenfor de samlede ressurser i virksomheten, og således ikke bli forbeholdt NIOMs aktivitet. Det samme vil antagelig være tilfellet hvis NIOM ble underlagt det odontologiske fakultet ved UiO.

Konklusjon: NIOM AS som datterselskap under UniRand AS utgjør det eneste av de tre alternativene som sikrer 100 pst disposisjonsrett for NIOM til egenkapitalen og til det årlige overskudd. NIOM AS som datterselskap under UniRand AS utgjør også det eneste av de tre alternativene hvor de nordiske land kan inneha direkte styringsposisjoner, dels gjennom eierskap og dermed deltagelse i generalforsamlingen, dels gjennom styredeltagelse, som også innebærer posisjon til å ansette daglig leder.

6. Nærmere om styret og daglig leder ved NIOM AS som datterselskap under UniRand AS

6.1. Styrets rolle og funksjon

Bestemmelser om oppnevningen av styret, styrets sammensetning, tjenestetid mv. er regulert i aksjelovens § 6-1 – § 6-11. Det fremgår av § 6-1 at selskapet skal ha et styre med minst tre medlemmer. I selskaper med aksjekapital på mindre enn tre millioner kroner kan styret likevel ha færre enn tre medlemmer.

Styret velger selv sin leder når denne ikke er valgt av generalforsamlingen (bolagsstämman). Medlemmene av styret velges av generalforsamlingen, som også bestemmer om det skal velges varamedlemmer (§ 6-3). Av §

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

20-4. Særbestemmelser for statsaksjeselskaper første ledd pkt. 1 fremgår det at i selskaper der staten eier alle aksjer, velges styret av generalforsamlingen, selv om selskapet har bedriftsforsamling. Når et selskap med flere enn 30 ansatte ikke har bedriftsforsamling, kan et flertall av de ansatte kreve at ett styremedlem og en observatør med varamedlemmer velges av og blant de ansatte. På NIOM er det i dag i underkant av 25 ansatte. Denne bestemmelsen er således ikke relevant for NIOM.

I henhold til § 6-6 tjenestegjør styremedlemmene i to år. I vedtektene kan tjenestetiden settes kortere eller lengre, men ikke til mer enn fire år. Et styremedlem kan avsettes av den som har valgt styremedlemmet.

Etter aksjelovens § 6-12 hører forvaltningen av selskapet under styret. Styret skal sørge for forsvarlig organisering av virksomheten, og skal i nødvendig utstrekning fastsette planer og budsjetter for selskapets virksomhet. Styret kan også fastsette retningslinjer for virksomheten. Styret skal holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling, og plikter å påse at dets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Styret skal også iverksette de undersøkelser det finner nødvendig for å kunne utføre sine oppgaver. Videre skal styret føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig, og styret kan fastsette instruks for den daglige ledelse (§ 6-13).

Styret i et datterselskap plikter dessuten å gi styret i morselskapet opplysninger som er nødvendige for å kunne vurdere konsernets stilling og resultatet av konsernets virksomhet.

Begjæring om gjeldsforhandling eller konkursbehandling for selskapet kan bare fremsettes av styret (§ 6-18). Under konkursbehandling representerer styret selskapet som konkursskyldner.

I § 6-19 – § 6-29 er det nærmere regler om forhold knyttet til saksbehandlingen i styret.

6.2. Daglig leder

Selskapet skal ha en daglig leder (§ 6-2). Daglig leder tilsettes av styret hvis det ikke er bestemt i vedtektene at dette skal gjøres av generalforsamlingen.

Etter AL § 6-14 skal daglig leder stå for den daglige ledelse av selskapets virksomhet og skal følge de retningslinjer og pålegg styret har gitt. Den daglige ledelse omfatter ikke saker som etter selskapets forhold er av uvanlig art eller stor betydning. Den daglige ledelse kan ellers avgjøre en sak etter fullmakt fra styret i det enkelte tilfellet eller når styrets beslutning ikke kan avvendes uten vesentlig ulempe for selskapet. Styret skal snarest underrettes om avgjørelsen.

Daglig leder skal sørge for at selskapets regnskap er i samsvar med lov og forskrifter, og at formuesforvaltningen er ordnet på en betryggende måte. Etter § 6-15 skal daglig leder minst hver fjerde måned, i møte eller skriftlig, gi styret underretning om selskapets virksomhet, stilling og resultatutvikling. Styret kan også til enhver tid kreve at daglig leder gir styret underretning om selskapets virksomhet, stilling og resultatutvikling.

6.3. Styrets sammensetning - alternativer

Vurderingen av styrets sammensetning reiser to sentrale spørsmål: Det ene gjelder eierskapet til NIOM, det andre gjelder størrelsen på styret og sammensetningen av styret, uavhengig av om de nordiske land eier aksjer i NIOM AS eller ikke.

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

Av redegjørelsen foran er det en forutsetning fra styret for UiO at UniRand AS skal ha minimum 51 pst av aksjene i datterselskapet NIOM AS. Det betyr at UniRand AS også skal ha majoriteten av styremedlemmene. Minimumsløsningen er 3 styremedlemmer, som betyr at 2 representerer UniRand AS/UiO.

Hvert styremedlem vil ha stemme, og vil i utgangspunktet være styremedlem i kraft av sin kompetanse, og i prinsippet ikke representere noen aksjeandel.

Modell 1: flere eiere: Et alternativ med flere eiere, hvor for eksempel UniRand AS eier minimum 51 pst av aksjene og de nordiske land inntil 49 pst av aksjene, vil innebære at de nordiske land som aksjeeiere også vil være representert i styret. Hvis alle nordiske land skal være aksjeeiere, og alle skal være representert med styremedlemmer, vil det i utgangspunktet innebære et styre på 11 medlemmer (UniRand AS 6 styremedlemmer, de nordiske land til sammen 5 styremedlemmer). Et alternativ er at det anses som tilstrekkelig at Norge er representert gjennom styremedlemmer foreslått av UniRand AS/UiO. Det vil innebære 9 styremedlemmer (5 medlemmer fra UniRand AS og 4 fra de øvrige nordiske land).

Modell 2: UniRand AS eier 100 pst: Et annet alternativ er at UniRand AS eier 100 pst av aksjene. Størrelsen på styret skal framgå av vedtektene. Størrelsen på styret kan fastsettes slik at alle de nordiske land er representert, selv om de ikke er eiere av aksjer i NIOM AS. Det legges uansett til grunn at UniRand AS skal ha majoriteten av styremedlemmene. Hvis alle nordiske land skal være representert i styret, vil styrets størrelse bli på 11 personer. Hvis ikke alle nordiske land skal være representert, kan styret bestå av hhv 3, 5, 7 eller 9 medlemmer.

Modell 3: "få eiere": Et mellomalternativ er at for eksempel to eller tre av de nordiske land er medeiere i NIOM AS, og at det er disse to eller tre landene som er representert i styret. Det innebærer et styre på henholdsvis fem eller syv styremedlemmer.

Før det gjøres en vurdering av eierskap og styresammensetning (pkt. 6.5) er det aktuelt å vurdere styringsbehovet og rammebetingelsene for dette. Dette vurderes derfor først (pkt 6.4).

6.4. Generelt om styringsbehovet

Det er en forutsetning fra de nordiske Social- og Sundhedsministre at de nordiske landene har sikret fortsatt innflytelse i styrelsen av NIOM. Videre er det en forutsetning at NIOM drives videre med samme faglige profil og at den nordiske profil opprettholdes.

"Styrelsen" av NIOM kan tolkes innskrenkende til bare å gjelde representasjon i NIOM AS sitt styre, eller det kan tolkes vidt, slik at det omfatter alle aktuelle dokumenter og posisjoner som utøver en innflytelsesrolle i den samlede styringen av NIOM AS. Drøftingen nedenfor tar utgangspunkt i den utvidede tolkningen.

Som vist foran utgjør a) Stadgar för NIOM og b)NMR sin 3-årskontrakt med NIOM, de to styringsdokumentene som legger hovedpremissene for NIOMs faglige profil og for NIOMs nordiske profil. I tillegg setter den årlige bevilgningen fra NMR en økonomisk ramme for hoveddelen av NIOMs virksomhet. Rollen til dagens styre er å sørge for at stadgarna etterleves og at innholdet i 3-årskontrakten innfris. Videre skal styret vedta et samlet budsjett for NIOM og sørge for at driften av NIOM er i henhold til budsjettet og de overordnede rammer fra NMR som oppdragsgiver.

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

På tilsvarende måte vil hovedpremissene for NIOMs faglige profil og NIOMs nordiske profil ved alternativet NIOM AS som datterselskap under UniRand AS gå frem av en 3-års rammekontrakt med NMR og av vedtektene, som utarbeides av partene i samarbeid (fastsettes av generalforsamlingen). Videreføring av den faglige profilen og av den nordiske innflytelsen (nordisk nytte og nordisk merverdi) vil i første omgang bli utøvd gjennom innflytelsen på innholdet i disse to dokumentene og av NMRs oppfølging av den årlige rapporteringen fra NIOM AS.

Så er spørsmålet hvorvidt en ytterligere nordisk innflytelse over styringen av den daglige driften vil være av størst relevans enten gjennom eierskap av NIOM AS med representasjon i generalforsamlingen, gjennom deltagelse i NIOMs styre, eller gjennom etablering av et nordisk fagråd eller en kombinasjon av alle disse tre elementene.

De siste årene har NIOMs styre hatt styremøte to ganger per år. Det har ikke vært aktuelt med hyppigere styremøter. For en del år tilbake var det styremøter 3-4 ganger per år. Dette var nødvendig i en periode med store endringer i de internasjonale rammebetingelsene for NIOMs aktivitet. Særlig gjaldt dette i perioden rundt implementeringen av EØS-direktiv om medisinsk utstyr i landenes lovgivning (juni 1998) som medførte store endringer i NIOMs aktivitet. Dette førte senere til utskillelsen av sertifiseringsvirksomheten på NIOM gjennom stiftelsen av NIOM Certification (nå Nordic Dental Certification) som teknisk kontrollorgan (Notified Body), en stiftelse opprettet av Helse- og omsorgsdepartementet, og med derpå følgende intern omorganisering i NIOM. NIOM har i dag drøyt 20 ansatte. Verken NIOMs styre eller Helse- og omsorgsdepartementet kjenner til ytre rammebetingelser som i løpet av de nærmeste årene vil innebære behov for større omorganisering av NIOMs virksomhet.

Innenfor rammen av 3-årskontrakt og vedtekter kan det antas at den største betydningen for nordisk merverdi og nordisk nytte er knyttet til utformingen av og innholdet i den faglige virksomheten. Det innebærer de områder hvor det er store muligheter for synergieffekt med universitetets ordinære virksomhet. Dette omfatter innholdet i forskningen, nordisk forskningsnettverk og -samarbeid, materialprøving initiert av NIOM, forskningsformidling og informasjonsvirksomhet til helsemyndigheter og til tannhelsetjenesten i de nordiske land.

Standardiseringsvirksomheten utfører NIOM på vegne av den norske stat. Denne virksomheten er i sin helhet finansiert av Helse- og omsorgsdepartementet i Norge. NIOM-ansatte utøver denne funksjonen i internasjonale standardiseringsorganisasjoner i nært samarbeid med representanter fra de øvrige nordiske land, i hovedsak representanter fra forskningsinstitusjoner. Store deler av materialprøvingen utføres som eksternt finansierte oppdrag og NIOM er en av aktuelle leverandører i et internasjonalt marked som kan tilby slike tjenester. Resultater av materialprøvingen kan ha stor interesse for den utøvende tannhelsetjenesten, for undervisningsinstitusjoner (universitetene), for forskningsinstitusjoner og for helsemyndigheter. Standardiseringsvirksomheten og materialprøvingen utføres med andre ord i hovedsak på oppdrag fra og med finansiering fra andre enn NMR. Dette er oppgaver hvor det nordiske faglige samarbeidet må anses som viktigere og mer relevant enn felles nordisk styringsposisjon gjennom deltagelse i NIOMs styre.

Det er med andre ord den faglige virksomheten som finansieres av NMR, dvs forskning og informasjonsvirksomhet, som skal være hovedgjenstand for felles nordisk innflytelse på mer detaljnivå, innenfor rammene av 3-årskontrakt og vedtekter. Spørsmålet er hvordan denne innflytelsen kan ivaretas på best mulig måte. Et viktig hensyn i denne sammenheng vil være langsiktigheten i oppbyggingen av forskningskompetanse, nettverksbygging og samarbeid.

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

6.5. Eierskap, styrerepresentasjon og nordisk fagråd

I et langsiktig perspektiv er det av betydning at de nordiske land, i tillegg til å bidra i arbeidet med premissene til 3-årskontrakt og vedtektene for NIOM AS, også kan utøve innflytelse i den løpende videreutviklingen av NIOMs virksomhet. Dette kan ivaretas gjennom eierskap, og dermed del av generalforsamlingen (bolagsstämman), gjennom representasjon i styret og gjennom deltagelse i et eventuelt nordisk fagråd. Spørsmålet er om dette har størst relevans for forskningsmiljøene, eller om det også har vesentlig betydning for helsemyndighetene i de nordiske land.

Prinsippet er at eierne er representert på generalforsamlingen med de aksjeandelene de har i selskapet. Deleierskap i NIOM AS vil innebære at de nordiske land også vil være representert på NIOMs generalforsamling sammen med UniRand AS/UiO. Som beskrevet foran skal generalforsamlingen behandle årsregnskap og årsberetning, andre saker som etter loven eller vedtektene hører under generalforsamlingen, vedtekter og styresammensetning og valg av styremedlemmer. Generalforsamlingen er med andre ord gitt en viktig posisjon når det gjelder å fastsette rammene for styrets oppgaver og ansvar. Et nordisk eierskap vil også innebære at de nordiske landene (på myndighetsnivå) også må forholde seg til de forskningsområder som NIOM er engasjert, og se disse i sammenheng med forskningen ved aktuelle forskningsinstitusjoner i eget land. Deleierskap i NIOM vil også bety at de nordiske helsemyndigheter må vurdere NIOMs informasjonsvirksomhet i nordisk sammenheng, og kunnskapsformidlingen av forskningen. Gjennom representasjon på generalforsamlingen vil også eierne få direkte innblikk i NIOMs oppgaver når det gjelder standardiseringsarbeidet (100 pst finansiert av HOD) og materialprøvingen (finansiert av eksterne – inkludert nordiske helsemyndigheter). Representanter for eierne vil også kunne delta i drøftingen av sammenhengene mellom disse aktivitetene i et nordisk perspektiv.

Den statlige finansieringen av tannbehandling/tandvård/tannpleie utgjør mange milliarder NOK samlet i de nordiske land. Det er av stor interesse at det utøves forskning på de materialer som anvendes i tannhelsetjenesten/tandvården/tannpleien, slik at tannlegenes bruk av materialer kan være basert på forskning og dokumentert erfaring ("beprøvd erfaring").

Kunnskapen som bygges opp gjennom NIOMs forskning – i et samarbeid og nettverk med relevante forskningsmiljøer i Norden (og Nordens nærområder) – er av både sikkerhetsmessig, helsemessig og økonomisk betydning for de nordiske land og for deres innbyggere.

Spørsmålet er om alle de nordiske landene, i tillegg til å ha plass i generalforsamlingen hvis alle har et eierskap i NIOM AS, også bør være representert i styret.

En representasjon i generalforsamlingen vil innebære en direkte og utøvende innflytelse på overordnet nivå overfor NIOM AS. I dag utøves tilsvarende innflytelse fra de nordiske land gjennom NMR, i første omgang gjennom deltagelse på EK-S møter i regi av sekretariatet til NMR. Eventuelt eierskap i NIOM AS vil kunne videreføre en innflytelse i styringen av NIOM på overordnet nivå.

Når det gjelder styringsrollen til NIOMs styre ivaretar NIOMs styre i dagens modell både det ordinære styrearbeid (jf Stadgar för NIOM) og oppgaver som kan karakteriseres å være av mer faglig karakter. Som omtalt foran er styreoppgavene i dagens struktur av slikt omfang at de kan ivaretas innenfor en møteaktivitet på 2 styremøter per år. Øvrige saker avgjøres gjennom sirkulasjon/bruk av email.

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

For datterselskapet NIOM AS vil det være krav til minimum 3 styremøter per år. I tillegg til den overordnede styringen som ligger i samarbeidsavtale, vedtekter og generalforsamling, vil styringen av den løpende drift og aktivitet bli ivaretatt av NIOMs styre, se styrets oppgaver og rolle som er beskrevet foran. Unntaket er ansettelse av faglig leder (det antas at det vil gå mange år mellom slik ansettelse).

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

Som beskrevet foran er de felles-nordiske interessene særlig knyttet til aktiviteter som finansieres med midler fra NMR, dvs forskning, forskningsformidling og informasjonsvirksomhet. Vurdering av alternativet NIOM som samarbeidsorgan med NMR, tilknyttet UiO, reiser spørsmålet om behovet for et nordisk fagråd knyttet til NIOMs forsknings- og formidlingsvirksomhet.

Et nordisk fagråd kan bestå av forskere fra NIOM og av representanter fra relevante forskningsmiljøer i hvert av de nordiske land. Et fagråd kan på annen måte enn NIOMs styre i dag fordype seg i drøfting av forskningsbehov, samarbeid om forskning og forskningsformidling og de problemstillinger som reises i den sammenheng. Fagrådet kan i praksis være sterke medspillere og bidragsyttere i etablering av forskningsnettverk som kan ha et langsiktig perspektiv. Det er gjennom møteaktivitet og konkret forskningssamarbeid at nettverk bygges opp og utvikles.

Etablering av et nordisk fagråd vil langt på vei kunne representere en bred nordisk innflytelse på det forskningsfaglige området og på den konkrete ivaretagelsen av forskningssamarbeid innad i Norden. Et nordisk fagråd vil dermed kunne redusere behovet for et styre med mange medlemmer.

Samlet sett vil den nordiske innflytelsen på virksomheten til NIOM AS kunne utøves dels gjennom eierskap (representasjon i generalforsamlingen) gjennom styrerepresentasjon og gjennom bred deltagelse i et nordisk fagråd. På den ene siden taler dette for et lite og effektivt styre. På den annen side er det av betydning at de nordiske land på en eller annen måte er representert i styret.

6.6. Sammensetning av styret

Ut fra framstillingen over blir spørsmålet om styret bør bestå av 3, 5 eller flere styremedlemmer. Det er en forutsetning at UniRand AS/UiO skal ha flertallet av styremedlemmene. Styremedlemmene skal normalt oppnevnes for 2 år, maksimalt for 4 år. Styremedlemmene som representerer UniRand AS/UiO vil utgjøre den største kontinuiteten i styresammenheng, også fordi disse medlemmene mest sannsynlig til daglig vil være ansatte ved UiO. Den største kontinuiteten i representasjon fra de nordiske land vil dermed være i generalforsamlingen og i et eventuelt nordisk fagråd, og ikke i styret.

Hvis styret skal bestå av 3 medlemmer, vil de nordiske land være representert med kun 1 medlem. Det kan hevdes at dette kan bli et effektivt styre. På den annen side vil et styre med bare 3 styremedlemmer innebære lite muligheter for nordisk kontinuitet i styresammenheng. I dagens modell er nordiske land representert med en representant hver i NIOMs styre. Det er disse styremedlemmene som representerer kontinuiteten i den nordiske styringen. Styremedlemmene fra UniRandAS/UiO vil alle være nye i NIOM-styresammenheng. I en ny konstruksjon vil det derfor være av betydning at styret, i det minste de første årene, har flere enn 1 representant fra de nordiske land.

Hvis de nordiske land er representert i både generalforsamlingen og i nordisk fagråd, kan det være hensiktsmessig at styret for NIOM AS ikke er så stort. Det vil også innebære en merkostnad for NIOM AS med 3 styremøter per år fremfor 2 i dag, og i tillegg generalforsamling og et nordisk fag-

råd. Dette taler for en begrenset størrelse på styret. Et styre på 5 medlemmer innebærer 2 fra de nordiske land. Tilsvarende vil et styre med 7 medlemmer innebære 3 styremedlemmer fra de nordiske land. Styre-presentasjonen fra de nordiske land kan gå på omgang mellom landene, og slik at medlemmene ikke skiftes ut samtidig. Dette vil kunne sikre både kontinuitet og effektivitet.

Ut fra vurderingene over tilrås det derfor et styre på henholdsvis 5 eller 7 medlemmer.

7. Økonomi

7.1. Den praktiske etableringen av NIOM AS som datterselskap under UniRand AS

Samhandlingen mellom UiO og UniRand er regulert gjennom samarbeidsavtale mellom UiO og UniRand anbefalt av Kollegiet 11. juni 2002 og godkjent av fagdepartementet 19. september 2002. Samarbeidsavtalen omfatter også UniRands datterselskaper, jf avtalens pkt 2.1. nr. 1.

UniRand skal bistå datterselskapene innenfor rammer som blant annet er nedfelt i samarbeidsavtalens pkt 4.1 nr 2 og 3:

" Selskapet skal bistå Randsoneselskap med å kartlegge de ulike behov i forbindelse med prosjektet/tiltaket, utarbeide de nødvendige avtaler som skal inngås med UiO og for øvrig tilby de tjenester som det er hensiktsmessig at Selskapet yter"

og

" Dersom et Randsoneselskap har behov for å innhente tjenester fra UiO skal Selskapet opprette den nødvendige kontakt og bistå ved opprettelsen av avtaleforholdet mellom UiO og Randsoneselskapet".

Ved oppstart av et nytt datterselskap tilbyr UniRand aktiv støtte i forhold til formaliteter rundt selskapsdannelsen. som blant annet:

- forhandling av samarbeidsavtaler
- utforming av stiftelsesdokument og forslag til vedtekter
- formidling av revisor
- innbetaling av aksjekapital og etablering av aksjeeierbok
- gjennomføring av konstituerende generalforsamling
- registrering av selskapet i Foretaksregisteret og andre offentlige registre
- oppnevning av styremedlemmer (evt. interimsstyre) samt konstituering av styret
- etablering av åpningsbalanse
- overføring av personale ved virksomhetsoverdragelse

Når det gjelder operativ drift og videre utvikling etter selskapsetableringen har UniRands styre lagt til grunn at datterselskapene skal opptre som reelt selvstendige enheter. UniRands rolle blir da primært av rådgivende karakter, vurdering av alternative eksterne tjenesteleverandører og formidling av kompetanse fra UiO eller andre. Som illustrasjon nevnes avtaler om leie av lokaler, leie av arbeidskraft, infrastruktur, tilgang til bibliotekstjenester, nett/programvarelisenser, driftsutstyr o.l., hvor UniRand kan bistå i fremforhandling av tilbud.

NIOM AS betaler ved opprettelsen av selskapet et etableringsbidrag til UniRand AS på 150.000 NOK. Etableringsgebyret finansierer den nødvendige bistand fra UniRand AS knyttet til formaliteter som må ivaretas ved selskapsdannelsen. Dette forutsettes å bli betalt av NIOMs driftsmidler.

Datterselskapene betaler i tillegg et årlig tilskudd til UniRand AS til generell drift, tilrettelegging og forvaltning i konsernets totale virksomhet. Det-

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

te utgjør 0,5 pst av omsetningen, minimum 75.000 NOK. Med en omsetning på 17,7 mill. NOK vil det for NIOMs vedkommende utgjøre ca 90.000 NOK. I tillegg kommer kostnader til kjøp av tjenester, infrastruktur og lignende. UniRand AS og datterselskapene har felles regnskapsbyrå og revisor.

UniRand AS med datterselskaper er tilsluttet arbeidsgiverforeningen Spekter, og har pensjonsavtale med Statens pensjonskasse i en ytelsesbasert pensjonsordning. De har også avtaler med Universitetets Senter for Informasjonsteknologi for IT- og datatjenester, SIOs Helsetjeneste, SIOs Idrettsavdeling for mosjonsaktiviteter, Universitetsbiblioteket, Eurocard og Diners om korttjenester.

7.2. Nærmere om eierskap fra de nordiske land

NIOMs eiendeler og kontanter/bankinnskudd forutsettes overført til NIOM AS ved en virksomhetsoverdragelse. Et nordisk eierskap i NIOM AS innenfor rammen av 49 pst av aksjekapitalen, dvs inntil 49.000 NOK, kan finansieres fra nåværende NIOMs bankkapital.

I henhold til reglement om statlige universiteter og høyskolers forpliktende samarbeid og erverv av aksjer, skal universitetets styre vedta opprettelse eller eierskap i aksjeselskap. Som beskrevet innledningsvis har styret ved UiO i møte 25. november 2008 vedtatt at UniRand/UiO går inn i NIOM AS med sin andel av aksjekapitalen med en øvre grense på 100.000 NOK. Denne andelen finansieres over UiOs virksomhetskapital. Dette betyr at aksjekapitalen kan være maksimalt 100.000 NOK. UniRand AS skal eie minst 51 pst av aksjene, dvs minst 51.000 NOK. De nordiske lands aksjekapital kan maksimalt utgjøre 49.000 NOK.

Den enkleste modellen med eventuelt nordisk eierskap er at alle landene eier like meget, dvs 1/5 hver av de aktuelle 49 pst av aksjene. Alternativet er at NIOM AS i sin helhet eies av UniRand AS/UiO, dvs uten nordisk eierskap.

Alternativet med at de nordiske land er eiere av aksjer i NIOM AS innebærer at de nordiske land har rett til å møte på generalforsamlingen/bolagsstämman. De nordiske land vil ikke ha møterett på generalforsamlingen uten eierskap.

Når det gjelder nordisk representasjon i NIOMs styre kan dette vedtas uavhengig av eierskap. Slik representasjon må i tilfelle framgå av vedtektene for NIOM.

Eierskap innebærer en økonomisk forpliktelse og risiko. Den største risikoen er tap av aksjekapitalen i selskapet.

8. "Worst case" scenarier

8.1. Risiko for konkurs – og konsekvenser

Risikoen for konkurs er i utgangspunktet ikke større under NIOM AS som statsaksjeselskap enn tilsvarende risiko for nedleggelse/opphør av NIOM under eierskap av NMR. Den prinsipielle forskjellen er at konkursbegrepet ikke anvendes på offentlige forvaltningsorganer eller virksomheter som ikke er organisert som aksjeselskap. Hvis en offentlig virksomhet ikke makter å drive virksomheten innenfor den kapitalen og det budsjettet de forvalter, vil det enten bli etterbevilgning fra overordnet myndighet, virksomheten vil bli redusert eller i ytterste konsekvens nedlagt.

I henhold til regelverket for aksjeselskaper vil det på generelt grunnlag foreligge mulighet for konkurs når følgende situasjon er inntruffet:

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

- NIOM AS har gått med underskudd over en lengre periode slik at både egenkapital i form av bankkapital og fonds (ca 7 mill. NOK) og aksjekapitalen (100 000 NOK) er brukt opp
- NIOM har ikke redusert antall ansatte til et nivå som innebærer at lønnskostnader og driftsutgifter står i samsvar med inntektene.

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

Som beskrevet under kap. 2.3 utgjør det årlige tilskuddet fra NMR i underkant av 60 pst av NIOMs driftsbudsjett. Det årlige tilskuddet fra Helse- og omsorgsdepartementet (standardiseringssarbeid mv.) utgjør ca 10 pst, mens de nasjonale bidrag til Produktdatabasen utgjør ca 7 pst. Til sammen innebærer dette at den årlige basisfinansieringen fra hhv NMR og de nordiske land utgjør ca 75 pst av driftsbudsjettet. De øvrige ca. 25 pst (ca. 4,3 mill. NOK) består av eksterne bidrag til forskning (for eksempel fra Helsedirektoratet i Norge) og til kjøp av materialprøving/-testing (blant annet fra KDM i Sosialstyrelsen i Sverige). Det er denne delen av driftsbudsjettet som utgjør den variable delen av inntekten, og dermed den delen det er knyttet størst risiko til.

NIOM AS vil eventuelt kunne havne i en konkurssituasjon hvis inntekter i størrelsesorden 4 mill. kroner per år skulle falle bort (i hovedsak inntekter fra nordiske lands helsemyndigheter), og at NIOM samtidig ikke makter å redusere sitt personale i samme omfang. En slik situasjon vil i helt ekstreme situasjoner muligens kunne inntreffe over en 2-3 år. Sannsynligheten for at dette vil inntreffe må anses for å være av teoretisk karakter. Det er heller ingen grunn til å anta at sannsynligheten for store underskudd er større for NIOM som datterselskap under UniRand AS, sammenliknet med NIOM i nåværende driftsform. Det er grunn til å anta at det vil kunne ta mange år før egenkapitalen og aksjekapitalen er brukt opp, med mindre grunnfinansieringen fra hhv NMR og de nordiske land reduseres betydelig over kort tid.

Konsekvensene av bortfall av inntekter i størrelsesorden ca 4 mill. NOK per år vil nødvendigvis måtte bli fulgt opp med nedbemanning av personellressurser. Slik nedbemanning må uansett følge arbeidsmiljølovens bestemmelser.

Eventuell begjæring om gjeldsforhandling eller konkursbehandling for selskapet kan bare fremmes av styret.

Det må kunne konkluderes med at konkursspørsmålet kun er et spørsmål av teoretisk karakter for den første kontraktperioden med NMR.

8.2. Risiko for "fornorskning"

Risikoen for "fornorskning" vil i hovedsak være knyttet til en dominerende norsk innflytelse i styringen av NIOM, og i personellsammensetningen på NIOM.

Ved utgangen av 2008 var det 24 ansatte (50 pst av hvert kjønn), hvorav 22 fra Norge og 2 fra Sverige. Risikoen for ytterligere fornorskning i personalet må anses som liten, ettersom 92 pst allerede er norske statsborgere.

Det forutsettes at den nordiske gjesteforskerordningen fortsetter, og dermed opprettholdes den nordiske profilen på det området.

Med NIOM AS, og med nordisk eierskap i NIOM AS, vil generalforsamlingen utgjøre en ny nordisk tilleggsdimensjon for NIOM. Det viktigste for det nordiske perspektiv (nordisk nytte og nordisk merverdi)er kanskje etableringen av et nordisk fagråd.

I tillegg vil det kunne ha betydning fra hvilket land den daglige leder rekrutteres fra. Siden etableringen i 1972 har daglig leder/instituttstjef med unntak av nåværende instituttstjef vært av norsk opprinnelse.

Nordisk Råd

Uansett må NIOM AS innrette sin virksomhet innenfor rammene av kontrakten med NMR og de vedtekter som fastsettes. Med etablering av nye konstruksjoner som generalforsamling og nordisk fagråd anses det som lite sannsynlig at det vil bli en økt risiko for fornorskning, sammenliknet med situasjonen de siste 35 år siden etableringen av NIOM.

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

9. De ansattes rettigheter

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

Som beskrevet i rapport fra HOD datert 10. September 2008 er lønns- og arbeidsvilkår for NIOM-ansatte regulert i Hovedtariffavtalen i staten. De ansatte er medlemmer i Statens pensjonskasse.

J.nr. 09-00224-1

En organisering av NIOM som datterselskap under UniRand AS innebærer at arbeidsmiljølovens bestemmelser om virksomhetsoverdragelse kommer til anvendelse. De ansatte vil ha rett til å kunne bli overført til aksjeselskapet med eksisterende rettigheter og plikter. Ansatte i UniRands datterselskaper er også medlemmer av Statens pensjonskasse. De ansattes individuelle rettigheter som følge av tariffavtale opprettholdes til tariffavtalen utløper eller erstattes av en ny avtale som selskapet er omfattet av. Når det gjelder oppsigelsesfrister kommer arbeidsmiljølovens § 15-3 til anvendelse.

Reglene som gjelder for nordiske institusjoner om maksimalt 8 års ansettelse vil opphøre.

10. Avsluttende vurderinger

Hovedspørsmålet er om NIOM skal videreføres som en felles nordisk institusjon i nåværende driftsform, eller om NIOM skal omdannes til et samarbeidsorgan tilknyttet en norsk institusjon eller virksomhet. I denne rapporten er det i henhold til oppdraget fra NMR redegjort for forutsetningene for og konsekvensene av at NIOM omdannes til et samarbeidsorgan organisert som datterselskap under UniRand AS. Etter Helse- og omsorgsdepartementets vurdering er det kun denne modellen som ivaretar samtlige av de grunnvilkår som i følge de nordiske Social- og Sundhedsministre skal være oppfylt. Styret for Universitetet i Oslo ønsker NIOM velkommen som samarbeidsorgan organisert som datterselskap under UniRand AS. Organisasjonsmodellen som statsaksjeselskap og UniRand AS som konsern, tydeliggjør at alternativet NIOM AS vil bli driftet på en profesjonell måte. Dette er også Helse- og omsorgsdepartementets erfaring med driften av datterselskapet NKVTS AS som i hovedsak finansieres av HOD.

I følge rapporten fra NIOM datert 23. april ser NIOM og NIOMs styre (med unntak av representanten fra Finland) følgende fordeler med omdanningen av NIOM til samarbeidsorgan:

- Bortfall av 8-årsregelen underletter nyrekruttering og stabilitet av yngre forskere
- NIOM vil kunne stå friere til å utvikle sin kjernevirksomhet - forskning og informasjon om biomaterialer - uavhengig av politisk styring
- Investeringer kan planlegges og gjennomføres uten politisk godkjenning
- NIOM kan dra stor fordel av felles utnyttelse av faglig kompetanse, apparatur og nettverk som vertsorganisasjonen (Universitetet i Oslo) besitter
- Administrative fordeler kan utnyttes ved felles rutiner og personell

- Det kan hentes markedsmessige gevinster gjennom felles aktiviteter og felles informasjonsarbeid

Nordisk Råd

Når det gjelder ulemper eller svakheter fremføres følgende hovedpunkter:

- Usikkerhet om fremtidig basisfinansiering fra NMR
- NIOM kan bli oppfattet som en ikke-nordisk institusjon
- NIOM kan bli marginalisert i det nordiske samarbeidet
- Kort kontraktsperiode kan skape usikkerhet hos de ansatte

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Helse- og omsorgsdepartementet la 29. juni 2007 fram for Stortinget St.meld. nr. 35 (2006-2007) Tilgjengelighet, kompetanse og sosial utjevning. Framtidens tannhelsetjenester. Meldingen ble behandlet av Stortinget i mars 2008.

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1

Meldingens kapittel 5.7.2 gir en beskrivelse av fagområdet odontologiske biomaterialer. Kapitlet omhandler historikk og forbud mot bruk av amalgam. Videre omhandler det produktkontroll, standardisering og sertifisering (inkludert NIOMs virksomhet), bivirkningsproblematikk og Bivirkningsgruppen for odontologiske materialer (BVG). Under kapittel 12.2 Forskning og fagutvikling er det et eget underkapittel om odontologiske biomaterialer.

Av kapittel 12.2 går det frem at regjeringen mener at det er behov for å styrke det nordiske samarbeidet og for en nordisk forskningsstrategi når det gjelder området utredning og eventuell behandling av pasienter med generelle diffuse plager, herunder mistanke om årsak i tannfyllingsmaterialer. Det foreslås at det etablerte nordiske samarbeidet gjennom NIOM kan videreutvikles. Videre framgår følgende:

"Som belyst i kapittel 5.7.2 har virksomheten ved NIOM stor betydning i nasjonal og internasjonal sammenheng, både odontologisk og medisinsk. Forskningsaktivitet og annet arbeid har stor nytte for den utøvende tannhelsetjeneste, for utdanningsinstitusjoner og produsenter. Det er viktig at aktiviteten opprettholdes og utvikles videre. Kompetansen ved NIOM bør også utnyttes i et bredere samarbeid med andre fagmiljøer. Regjeringen vil på nordisk basis ta initiativ til at de nordiske forskningsmiljøene som arbeider med odontologiske biomaterialer og bivirkninger av disse, samordnes i størst mulig grad."

På denne bakgrunn vil Helse- og omsorgsdepartementet, uavhengig av fremtidig drifts- og tilknytningsform, bidra til at NIOMs aktiviteter videreutvikles i et nordisk perspektiv. Departementet vil avvente aktuelt initiativ til det er avklart hvilken organisasjonsform NIOM skal ha i framtida.

11. Oppsummering og konklusjon

NIOM AS som datterselskap under UniRand AS vil innebære følgende:

1. Den faglige profil og nordiske profil til NIOM AS ivaretas gjennom:
 - Rammene for virksomheten til NIOM AS som legges i 3-årskontrakt mellom NMR og UniRand AS og i vedtektene til NIOM AS, utarbeidet i felleskap mellom NMR og UniRand AS
 - Videreføring av eksisterende ordning med nordiske gjesteforskere
 - Opprettelse av nordisk fagråd med deltagelse fra forsknings-/fagmiljøer i de nordiske land

2. Nordisk eierskap til NIOM AS

- De nordiske land gis mulighet til å gå inn som deleiere av NIOM AS, med til sammen inntil 49 pst av aksjene, dvs inntil 49.000 NOK
- Aksjene finansieres av NIOMs kapital
- Den enkleste modellen er at hvert nordisk land eier like stor andel
- Alternativet er at UniRand AS eier 100 pst av aksjene

3. Den nordiske innflytelse i styrelsen av NIOM AS ivaretas gjennom:

- Nordisk representasjon i generalforsamlingen til NIOM AS gjennom eierskap i NIOM AS – alle aksjeeiere har rett til å møte i generalforsamlingen (bolagsstämman)
- Nordisk representasjon i styret til NIOM AS. Styret oppnevnes/velges av generalforsamlingen. Styret har møte minimum 3 ganger per år
- Det anbefales å begrense styret til færrest mulige, men som samtidig ivaretar hensynet til kontinuitet og tilstrekkelig nordisk representasjon (5 medlemmer, hvorav 3 fra UniRand AS/UiO (aksjemajoritet) og 2 fra de nordiske land).
- Styret til NIOM AS tilsetter daglig leder

4. Økonomi

- NIOMs kapital (eiendeler, inkludert kontanter og bankinnskudd) overføres NIOM AS i sin helhet i forbindelse med virksomhetsoverdragelsen av NIOM, og inngår i åpningsbalansen til NIOM
- I aksjeselskapsmodellen – NIOM AS som datterselskap under UniRand AS – vil NIOMs kapital og årlige overskudd i sin helhet (100 pst) bli disponert av NIOM AS
- 3-årskontrakten med NMR innebærer at NMR styrer basisfinansieringen av NIOM i løpet av første kontraktsperiode (basisfinansieringen utgjør i underkant av 60 pst av NIOMs budsjett)
- NIOM som statsaksjeselskap (NIOM AS) under UniRand AS innebærer ingen merkostnad for NMR
- UniRand AS påtar seg alt det formelle arbeid i forbindelse med virksomhetsoverdragelsen, inkludert etableringen av datterselskapet NIOM AS etter aksjelovens bestemmelser. NIOMs kostnad til dette er 150.000 NOK
- NIOM AS betaler et årlig tilskudd til UniRand AS til generell drift, tilrettelegging og forvaltning av konsernets samlede virksomhet – ca 90.000 NOK per år
- I tillegg enkelte kostnader til kjøp av tjenester (regnskapsbyrå og revisor), infrastruktur mv.

Nordisk Råd

B 264/velferd

Behandles i:
Velferdsutvalget

Bilag:
- Ministerrådsforslag
- Udredning

J.nr. 09-00224-1